

ELŐSZÓ

A könyv megszületéséhez viszontagságos út vezetett, hiszen a szervezési bonyaldalmaktól kezdve, a technikai nehézségeken át a pénzügyi gondokig sok problémával szembesültünk. Örvendetes tehát, hogy az érdekeltek együttműködése folytán mégis megjelent ez a kiadvány, amely a magyarországi etnikai kisebbségek életéről, állapotáról, a németek, szlovákok, horvátok és bolgárok gondolkodásmódjáról érdekes adatokat tár a szakmai és a laikus közvélemény elé. Könyvünk az adatfelvételek időpontjához képest aránylag jelentős késéssel jelenik meg, ennek ellenére úgy vélem, hogy új adalékokkal szolgál a többnemzetiségű társadalmakban jelenleg zajló etnikai folyamatok vizsgálatához és leírásához. Módszertani szempontból a monográfia érdekessége, hogy az etnikai kérdéseket a vizsgált kisebbségeken belül, de kívülről is elemzi, bizonyos tényezők – a családok nemzedéki hovatarozása, lakóhelye és etnikai összetétele – szempontjából vizsgálja, végül a kapott eredményeket egymással összeveti. Célunk az volt, hogy a kisebbségeket érintő aktuális kérdéseket egy helyütt és a lehető legátfogóbban tárgyaljuk, reális képet nyújtsunk a kérdéskörrel, mégpedig abból a szemszögből, ahogyan az érintettek látják és értékelik helyzetüket.

A könyv megjelenése kapcsán hangsúlyoznunk kell, hogy sok tekintetben sajátos kutatás eredményeit hasznosítja (a kutatás kivételesnek mondható irányultsága, méretei, a kutatás tárgyának nagysága, az újszerű módszer és az összehasonlító jelleg okán is). Kutatásunk fontos jegye a reprezentativitás elvének következetes alkalmazása, amely garanciát jelent arra nézve, hogy kutatási eredményeink érvényesek és megbízhatóak.

Ezzel kapcsolatban szükségesnek tartom, hogy megemlítek két olyan kollégát, akiknek hathatós segítsége nélkül ilyen jellegű és méretű kutatás kivitelezhetetlen lett volna.

Elsősorban is Gyivicsán Annáról, a békéscsabai Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetének akkori igazgatójáról kell szólnom. Ő kezdeményezte ugyanis a szlovák kisebbségi családokat megcélzó teljes körű empirikus terepkutatás megvalósítását, és – a szintén általa kezdeményezett szlovák értelmiségi kutatásokhoz kapcsolódva – elérte ennek az „újabb kori” kutatássorozatnak folytatását.

Az MTA Kisebbségkutató Intézete igazgatójának, Szarka Lászlónak köszönhető, hogy a teljes körű empirikus terepkutatást a többi magyarországi kisebbségre is kiterjeszthettük. Szarka László jelentős mértékben hozzájárult az ötlet megvalósításához, s ezáltal ahhoz is, hogy komplex képet alkothassunk a három más kisebbségi közösségben – a németek, a horvátok és a bolgárok körében – zajló folyamatokról.

A Magyarország egész területét érintő, teljes körű, több síkra kiterjedő kutatást nem volt egyszerű megvalósítani. Ehhez egész sor kutató közreműködésére volt szükség, akik következetesen felügyelték a minta kiválasztását, az adatgyűjtést és az adatok rendszerezését. Csak ennek a fáradtságos munkának az elvégzése után kerülhetett sor az adatok elemzésére és az eredmények interpretálására – amelyre a könyv hasábjain vállalkozunk.

Ezúton szeretném kifejezni köszönetemet mindazoknak, akik nem kis segítséget nyújtottak a kutatás előkészítéséhez és a terepmunka megvalósításához. Mindannyiuk nevének felsorolására nem vállalkozom, ám legalább azokat meg szeretném említeni, akik véleményem szerint a legtöbbet tették az ügy érdekében. Őszinte köszönetemet fejezem ki Szabó Orsolyának a kutatás ideje alatt végzett fáradtságos közvetítói, tolmácsi és fordítói munkájáért, Bindorffer Györgyinek a német, Vári Andrásnak és Krékity Tamásnak a horvát, Chlebniczki Jánosnak és Laczó Magdolnának a szlovák, Kozma Istvánnak és Csíkhelyi Lenkének a bolgár kisebbség körében végzett szociológiai adatfelvétel irányításáért, valamint Bindorffer Györgyinek külön is értékes tanácsaiért és észrevételeiért.

Egyúttal köszönetemet fejezem ki a három érintett intézménynek és vezetőiknek: a budapesti MTA Kisebbségkutató Intézetnek, a békéscsabai Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetének és igazgatójának, Uhrin Erzsébetnek, valamint a budapesti Országos Szlovák Önkormányzatnak és vezetőjének, Fúzik Jánosnak, akik a kutatást szervezési és anyagi szempontból is támogatták. Az MTA Kisebbségkutató Intézete kezdettől fogva szorgalmazta a könyv kiadását, és jelentős segítséget nyújtott mind szervezési, mind anyagi vonatkozásban.

Munkáltatómnak, a Szlovák Tudományos Akadémia Kassai Társadalomtudományi Intézetének köszönöm, hogy lehetővé tette a kutatás megvalósítását, munkaköri kötelezettségeim kialakítása során figyelembe vette a kutatással járó feladataimat, engedélyezte gyakori utazásaimat, fedezte bizonyos fordítások költségét, valamint megfelelő feltételeket teremtett az elemzések elvégzéséhez és az eredmények feldolgozásához. A kutatás két intézeti kutatásnak, egyrészt a *Nemzetek, nemzetiségek és etnikai csoportok az átalakuló társadalomban* című, 2003–2005 között megvalósított állami kutatás-fejlesztési programnak, másrészt pedig a Kutatás-fejlesztési Ügynökség pályázati programja keretében futó, *A magyar kisebbség az 1989-et követő társadalmi átalakulás folyamatában* című, 2006 és 2008 között végzett projektnek is részét képezte.

Két bírálómnak köszönöm értékes észrevételeiket és tanácsaikat, amelyekkel segítették e könyv végleges változatának kialakulását.

Külön köszönet illeti a fordítót, Szabómihály Gizellát a terjedelmes szakszöveg precíz fordításáért. A fordító mindvégig arra törekedett, hogy kiküszöbölje mindazokat a nehézségeket, amelyek a szlovák és a magyar terminológia, szakszóhasználat és stílus különbségeiből fakadtak.

Remélem, hogy könyvem nemcsak a vizsgált kisebbségek tagjainak hoz újat, amennyiben többet tudnak meg önmagukról, hanem minden kedves Olvasó haszonnal forgatja majd – hiszen ily módon jobban megismerhetik honfitársaik gondolkodásmódját és érzéseit.

A szerző